

TARTU JAAN POSKA GÜMNAASIUM

IIRIS KARMEEL ARULA

11.A KLASS

TEADLIKKUS HOMOSEKSUAALSUSEST

JA SELLESSE SUHTUMINE

JUHENDAJA: INGA VENDELIN

SISSEJUHATUS

Homoseksuaalsus on üks kolmest seksuaalse orientatsiooni põhikategooriast. Lisaks eristatakse veel hetero- ja biseksuaalsust. Homoseksuaalsust tõlgendatakse kui füüsilist ja vaimset külgetõmmet samast soost isiku vastu.

Käesoleva uurimistöö eesmärk on juhtida tähelepanu Tartu Jaan Poska gümnaasiumi õpilaste teadlikkusele homoseksuaalsusest ning analüüsida nende suhtumist ja kokkupuuteid käsitletava teemaga.

Töö teoreetiline taustainfo tugineb raamatutele ning internetiallikatele, mis käsitlevad homoseksuaalsust, näiteks Igor Kon „Kuuvalgus koidikul – omasooarmastuse palged ja maskid“, Brigitta Davidjants jt „Kapiuksed valla. Arutlusi homo-, bi- ja transseksuaalsusest“. Uurimistöö raames viidi läbi küsitlus Tartu Jaan Poska gümnaasiumi õpilaste seas. Töö koosneb viiest peatükist. Esimene peatükk võtab kokku inimese identiteedi kujunemise protsessi ning seda mõjutavad tegurid. Teises peatükis seletatakse lahti erialatermineid ja räägitakse lühidalt nende ajaloost. Kolmas peatükk käsitleb homoseksuaalsuse eeldatavaid põhjuseid. Neljas peatükk analüüsib ühiskonna suhtumist homoseksuaalidesse ja selle mõju ühiskonnale. Uurimistöö teises osas on kokkuvõtte läbiviidud küsitluse tulemustest.

Töö valmimisele aitasid kaasa juhendaja Inga Vendelin ja küsimustikule vastanud Tartu Jaan Poska gümnaasiumi õpilased. Samuti olen tänulik autoritele, kelle kirjandus andis mulle ülevaate homoseksuaalsusest. Erialast tuge pakkus eesti keele ja kirjanduse õpetaja Mari Roostik.

SISUKORD

1. SEKSUAALSUSE JA IDENTITEEDI KUJUNEMINE	3
2. TERMINID JA NENDE AJALUGU.....	3
2.1. Biseksuaalsuse mõiste	4
2.2. Homoseksuaalsuse mõiste.....	4
3. HOMOSEKSUAALSUSE PÕHJUSED	5
4. SUHTUMINE HOMOSEKSUAALIDESSE	6
4.1. Homofobia ja selle põhjused.....	7
4.2. Samasooliste abielu ja kooseluseaduse mõju Eestis	8
5. TEADLIKKUS HOMOSEKSUAALSUSEST JA SELLESSE SUHTUMINE TARTU JAAN POSKA GÜMNAASIUMI ÕPILASTE SEAS	9
5.1. Õpilaste arvamused identiteeti kujundavatest teguritest	9
5.2. Õpilaste kokkupuuted homoseksuaalsusega	10
5.3. Õpilaste arvamused homoseksuaalsuse põhjustest	12
5.4. Õpilaste sallivus homoseksuaalide suhtes.....	13
5.5. Õpilaste teadlikkus homoseksuaalsusest	16
KOKKUVÕTE	18
KASUTATUD ALLIKAD	19

1. SEKSUAALSUSE JA IDENTITEEDI KUJUNEMINE

Identiteet on inimese minapilt, mis koosneb erinevatest teguritest: sugu, füüsis (kehakuju, kaal), religioon, perekondlik taust, kultuur, geograafiline asukoht jms (Moltšanov 2013). Selle foonil selgineb inimese seksuaalne eneseteadvus. Erik Eriksoni teooria kohaselt kujuneb inimese identiteet välja vanuses 12–18 eluaastat (Moltšanov 2013). Selles vanusevahemikus tekivad noorukil küsimused enda identiteedi kohta: kes ma olen, miks ma eksisteerin? Juba lapseeas suunatakse inimese seksuaalsust, edastades talle ühiskonna norme – mis on lubatud ja mis mitte.

Identiteet areneb sünnist surmani, sest inimene on pidevas muutuses. Areng toimub positiivses suunas, kui inimesel õnnestub kooskõlastada enda ja ümbritseva keskkonna vahekord, mis tagab omakorda harmoonia vaimse tervisega. (Moltšanov 2013) See tähendab, et inimene kuulub teatud kogukonda, omab teiste ühiskonnaliikmete heakskiitu ja püüdleb konfliktivabade suhete poole. Ühiskonna heteroseksistlik lähenemisviis kujutab endast arusaama, et mees peab pere looma vaid naisega. Selline lähenemine ei arvesta geidega, kes tunnevad seetõttu häbi ja hirmu ning võivad enda seksuaalsust haigusena tõlgendada. (Kon 1987; Moltšanov 2013)

Sigmund Freudi teooria järgi on kõik inimesed algselt biseksuaalsed ja kujunevad vastavalt keskkonna mõjule kas hetero- või homoseksuaalideks. Tema teooriat toetas fakt, et embrüol ei esine enne 12. rasedusnädalat ei mehe ega naise tunnuseid. Samuti arvas Freud, et inimene ei ole vaid füüsiliselt biseksuaalne, vaid ka vaimselt. Freudi vaadetele baseerudes ei eksisteeri normaalset seksuaalsust. (Three Essays on the Theory of Sexuality. 2015) Darwin uskus vastupidiselt Freudile, et biseksuaalsus on inimese seksuaalne ebakindlus. (Rapoport 2009). Kinnitused teooriatele puuduvad.

2. TERMINID JA NENDE AJALUGU

Seksuaalvähemuseks peetakse inimrühma, kes erineb ühiskonna traditsioonilisest seksuaalsuunitlusest. 21. sajandi ühiskonnas on valdavaks seksuaalseks orientatsiooniks heteroseksuaalsus, seetõttu hõlmab seksuaalvähemus bi-, homo-, trans-, aoseksuaalsust jms. Sõna „homoseksuaal“ ja selle tuletised pärinevad psühhiaatrilisest kontekstist. Kuni 1973. aastani kuulus homoseksuaalsus Ameerika Psühhiaatrite Organisatsiooni poolt koostatud haiguste loetellu ning erinevate allikate andmetel kustutati homoseksuaalsus Maailma

Tervihoiuorganisatsiooni Rahvusvaheliste Haiguste Klassifikatsiooni psüühika- ja käitumishäirete nimekirjast alles 1991. või 1992. aastal. Selleks et üle saada nende jaoks solvavast meditsiinilisest lahterdamisest, leidsid Lääne-Euroopa ja Ameerika homoseksuaalid endale üldnimetuse – gei (*gay*). Gei on meessoost isik, kes tunneb seksuaalset ning emotsionaalset tõmmet meeste vastu ja eelistab neid partneritena. Seda terminit kasutatakse ka homoseksuaalsete naiste puhul. Lesbi on naissoost isik, kes tunneb seksuaalset ning emotsionaalset tõmmet naiste vastu ja eelistab neid partneritena. Samuti on keeleliselt korrektne kasutada „homoseksuaalne mees“ või „homoseksuaalne naine“. (Eesti LGBT ühingu internetilehekülg; Espenberg 2011; Kon 2004: 24)

2.1. Biseksuaalsuse mõiste

Biseksuaalideks nimetatakse inimesi, kes tunnevad seksuaalset ja vaimset huvi nii meeste kui ka naiste vastu, üldjuhul eelistatakse aga üht teisest enam. Nad ei ole ei ühes ega teises äärmuses, vaid kahe äärmuse vahel. Biseksuaalsuse mõiste seletamisel kasutatakse ka terminit „multiseksuaalne“. Biseksuaalsusel on mitmeid erinevaid psühholoogilisi funktsioone, alustades noorukite uudishimust põhjustatud seksuaalse eksperimenteerimisega ning lõpetades inimeste ebakindlusega selle osas, keda nad partneritena eelistavad (Kon 2004: 51–52). Paljude inimeste elus on see seksuaalse suundumuse, identiteedi kujunemise ja eneseavastuse jaoks. Sõna „biseksuaalne“ on moodustatud eesliitega bi- („kaks; mõlemad“). Biseksuaalsust seostatakse eelkõige boheemlasliku eluviisiga – väidetavalt on boheemlased vabameelsemad ning avatumad uudsetele ja ebatavalistele olukordadele, millega kaasnevad katsetused. Selle väite kinnitamiseks on laialdaselt diskuteeritud näitleja James Deani ja kunstniku Larry Riversi armusuhete üle meestega. (EKKS veebiversioon; Kon 2004: 5–52)

2.2. Homoseksuaalsuse mõiste

Sõna „homoseksuaal“ tutvustas esmakordselt trükitud kujul saksakeelsena (*Homosexual*) 1869. aastal Austria päritolu saksa kirjanik ja tõlkija Karl-Maria Kertbeny. Inglisekeelsena võttis selle sõna kasutusele 1890. aastail inimese seksuaalsust uurinud Havelock Ellis. Sõna „homoseksuaalsus“ on moodustatud vanakreeka sõnast *homos* ehk „sarnane“, mitte ladinakeelsest sõnast *homo* „inimene“, ja ladina sõnast *sexus*, mis tähendab sugu. Psühholoogid ning arstid jaotavad homoseksuaalid avalikeks ehk praktiseerivateks homoseksuaalideks ja varjatuiks ehk latentseteks homoseksuaalideks. (Kotter jt)

Avalikud homoseksuaalid teadvustavad endale oma tundeid ja seksuaalset sättumust, kuid suhtuvad sellesse üsna erinevalt. Varjatud homoseksuaalid ei väljenda ühiskonnale oma seksuaalset huvi samast soost inimeste vastu ning sageli ei tunnista seda ka iseendale, kartes teiste ühiskonnaliikmete halvakspanu ja tõrjutust. Kõige sagedasem tagajärg on depressioon – tingitud enda tegeliku olemuse varjamise pingetest ja pidevast ärevusest, ning mis nii mõnelgi puhul võib lõppeda koguni enesetapuga. Uuringute ja statistikate põhjal on enesetapukatsete arv geinoorte seas neli korda suurem kui heteroosorte seas (Raport 2009). (Kotter jt)

3. HOMOSEKSUAALSUSE PÕHJUSED

Järgnevas osas tutvustatakse erinevaid teooriaid homoseksuaalsuse tekke kohta. Neid oletustel rajanevaid homoseksuaalsuse põhjuseid liigitatakse kaheks: omandatud homoseksuaalsus ja geneetiline homoseksuaalsus. Omandatud homoseksuaalsuse teooria kohaselt on inimene peamiselt mõjutatud teda ümbritsevast ja kasvab vastavalt kasvukeskkonnale homoseksuaaliks. Mõjutajateks on pere, meedia, kultuuritaust jne. Paljud psühhoanalüütikud on uurinud perekonnasiseste suhete mõju nooruki seksuaalsuse kujunemisele. Põhjusteks on välja pakutud mitmeid mudeleid, mis võivad soodustada homoseksuaalsust, näiteks on liialt hoolitsevate emadega noormeestel kalduvus homoseksuaalsusele. Emad loovad poegadele tugeva emotsionaalse side, mille tagajärjel kasvavad poisid sõltuvateks ning samastuvad pigem naiste kui meestega. Maskuliinsuse asemel avaldub poisilapses õrnamale sugupoolele üldiselt omane emotsionaalsus. Samuti on oma roll pingestatud suhetel isaga või isa puudumisel. Spekuleeritakse ka selle üle, kuidas mõjutavad seksuaalsust laste sõprusuhted. Kui poisid tõrjuvad naiselikke poisse, siis tüdrukud võtavad neid seevastu omaks. Selline fenomen ilmneb ka tüdrukute puhul – poisid aktsepteerivad maskuliinseid tüdrukuid, keda teised tüdrukud eemale tõukavad. (Kon 2004: 323–325)

Sotsiobioloogias käsitletakse erilise tähelepanuga ühemunarakukaksikuid, sest nende puhul on homoseksuaalsuse esinemise tõenäosus suurim. Uuringute põhjal on teada, et kui üks eraldi üles kasvanud ühemunarakukaksikutest on homoseksuaal, on umbes pooltel juhtudel seda ka teine. Samuti on arstid ja psühholoogid uurinud, kas homoseksuaalidel on teatud hormonaalseid häireid ning kas hormoonravi võib määratleda seksuaalset orientatsiooni, kuid seda pole suudetud tõestada. Seni on aga suurimat edu homoseksuaalsuse ja geneetika seostamisel saavutatud sugupuude uurimise teel. On tõestatud, et mõjuvaks teguriks on

vanemate vendade olemasolu. Sagedasti osutuvad homoseksuaalideks perekondade noorimad pojad ning iga vanem vend suurendab selle tõenäosust umbes 33% võrra. Uuringute põhjal avastavad enamik nooremaid vendi oma homoseksuaalsuse, saades teada vanema venna homoseksuaalsusest. Sellist olukorda käsitletakse päritava eelsoodumusena. (Kon 2004: 58–65; Kotter jt)

Geneetiline sugu tekib küll munaraku viljastumise hetkel, kuid embrüo omandab sootunnused alles kuuendal või seitsemendal rasedusnädalal. Sootunnused determineerib kas naiseliku või meheliku hormooni (östrogeeni või testosterooni) ülekaal. Lapsel võib tekkida soolis-geneetilisi häireid, kui sugu ei ole kaheksandaks rasedusnädalaks välja kujunenud. Hormonaalprobleeme võivad põhjustada väliselt organismi sattunud ained ja ema füsioloogia (vale toitumine, alkoholi tarvitamine jms). Teadlased ja arstid on arusaamal, et homoseksuaalsuse puhul ei ole tegemist niivõrd kasvukeskkonna mõjuga, vaid pigem kaasasündinud geneetilis-hormonaalse sookeskuse ehk hüpotalamuse häiretega. See kummutab teatud määral omandatud homoseksuaalsuse teooria. (Espenberg 2011)

Homoseksuaalsus on ühiskonnas üha enam esinev nähtus ja avalikkus teadvustab homoseksuaalide olemasolu, kuid põhjuseid lahkavat informatsiooni leidub vähe. Seetõttu ei saa välistada ühtki varianti ega kindlalt väita, millest on homoseksuaalsus tingitud. Eeldatakse küll, et pigem mõjutab selle välja kujunemist geneetika ja bioloogilised tegurid, aga võimalik on näha seoseid ka kasvukeskkonna mõjuga. Viimati mainitud seoste puhul on ohuks uuringute subjektiivsus (nt intervjuud).

4. SUHTUMINE HOMOSEKSUAALIDESSE

Homoseksuaalsus on inimeste jaoks endiselt võõrastav nähtus, seetõttu peab suur osa ühiskonnast seda tabuks. Aastakümneid on püütud homoseksuaalsust n-ö ravida hormoonraviga, psühhoteraapia ja ka kirurgiliste meetoditega. Kirurgilisi meetodeid kaua ei praktiseeritud ning nüüdseks on need keelatud. (Kon 2004: 74–76) Nõukogude Liidus olid homoseksuaalsed suhted koguni vangistusega karistatavad. Homoseksuaalsust on esinenud kõikidel ajastutel igas kultuuris, kuid ometi seostatakse geisid peamiselt negatiivsega. Sellist halvaksapanu ja suhtumist kujundavad eelarvamused, mille aluseks on mitmed müüdid ja anekdoodid. (Kon 2004)

Veel enam kinnistab ühiskonna eelarvamusi kiriku suhtumine, kes on sajandite vältel mänginud nn moraalipolitsei rolli, andes näiteks jutluste käigus vihjeid eetilise käitumise kohta.

Keskajal seostati homoseksuaalsust isegi ketserlusega. 16. sajandil põletati paavst Paulus IV käsul homoseksuaalid koos ketseritega tuleriidal. (Kon 2004: 74–76) Kirikliku õpetuse raudvaraks on hoiak, et seksuaalsuhe kuulub vaid abieluinimeste ja eeldatavalt heteroseksuaalsete ellu (Brusila 2010: 19). Tegelikult pärinevad märgid homoseksuaalsusest juba Vana-Kreekast, kus peeti väga oluliseks meestevahelist sõprust, millega kaasnes ka erootiline kiindumus. Samuti avaldus Lesbose saarel elanud poetessi Sappho luules lesbilist armastust. (Kõiv 2006: 101) Piiblis pole otseselt mainitud, et homoseksuaalsus oleks patt, kuid sellele on vihjatud (Brusila 2010: 15). (Brusila 2010; Kon 2004; Kotter jt; Kõiv 2006)

Eesti rahvas hakkas tõsiselt teadvustama homoseksuaalsust ja sellega kaasnevaid suguhaigusi (näiteks AIDS) 1980.–1990. aastatel. Esimesena mainis homoseksuaalsust meedias noorteajakiri „Noorus“, mille 1989. aasta jaanuari numbris avaldati ühe identiteedikriisi all kannatava geinoore ahastav kiri. Sellele järgnesid mitmed raadioprogrammid, milles edastati intervjuusid Rootsi ja Eesti geidega. (Nõgel 1991: 115–116)

4.1. Homofobia ja selle põhjused

Väljendi homofobia võttis kasutusele 1972. aastal psühhiaater George Weinberg artiklis „Ühiskond ja terve homoseksuaal“. Homofobiat tõlgendatakse homoseksuaalsete inimeste kartusena ja diskrimineerimisena või nende suhtes ebaratsionaalse vastumeelsusena (EKKS veebiversioon). Erialakirjanduses on termin „homofobia“ asendatud mõistega „heteroseksism“. Ameerika sotsiaalpsühholoog Gregory M. Herek defineerib seda kui ideoloogilist süsteemi, mis eitab, alandab ja stigmatiseerib igasuguse mitte-heteroseksuaalse käitumise, identiteedi, suhete või kogukondade vormid. (Kon 2004: 244) Homoseksuaalide märgistamine on näide sellest, kuidas seksuaalsus, mis on osa inimese isiklikust sfäärist, muudetakse avalikuks (Davidjants jt: 62; 68). Homoseksuaalide diskrimineerimist esineb erinevates vormides (füüsiline, vaimne).

Homofobiat käsitletakse tänapäeva ühiskonnas tihti kaitsereaktsioonina. See võib olla tingitud soovist saada tunnustust autoriteetidelt, religioosse grupi üldisest ideoloogiast või inimese enda sisemisest konfliktist. Homofobid üritavad vältida vahetut emotsionaalset ja füüsilist kontakti homoseksuaaliga, lootes seeläbi vältida hirmu süvenemist. Üldjuhul on tulemuseks siiski vastupidine reaktsioon – hirm kasvab. Homofobiat soodustavad suurel määral teadmatus, mis tuleneb informatsiooni nappusest ja kartus harjumatus ees. (Kotter jt)

4.2. Samasooliste abielu ja kooseluseaduse mõju Eestis

Kristliku taotluse kohaselt on abielu ideaal olla ustav ja elada armastuses väljavalitud abikaasa kõrval (Brusila 2010: 21). Homoseksuaale see kiriku seisukohalt paraku ei hõlma, sest kirik ei kiida heaks nende abielu sõlmimist, olgugi et tegemist on vastastikusel sümpaatial põhineva tundmusega ning suhe rajaneb vabal tahtel. Holland seadustas 1. aprillil 2001. aastal esimese riigina maailmas geiabelud, ometi ei andnud see pretsedent piisavalt tugevat tõuget teistele riikidele, sest alles kaks aastat hiljem sai Belgiast teine riik maailmas, mis tunnustas seaduslikult samasooliste abielu (Samasooliste kooselu reguleerivast seadusandlusest maailmas. 2007). 2015. aasta seisuga on samasooliste abielud seaduslikud 18 riigis üle maailma – peamiselt Euroopas (Belgias, Hispaanias, Hollandis, Islandil, Luksemburgis, Norras, Portugalis, Prantsusmaal, Rootsis, Taanis), Ameerika Ühendriikides, Argentiinas, Brasiilias, Kanadas, Lõuna-Aafrika Vabariigis, Suurbritannias (Inglismaa, Wales ja Šotimaa) ja Uus-Meremaal (Pealinn 2015).

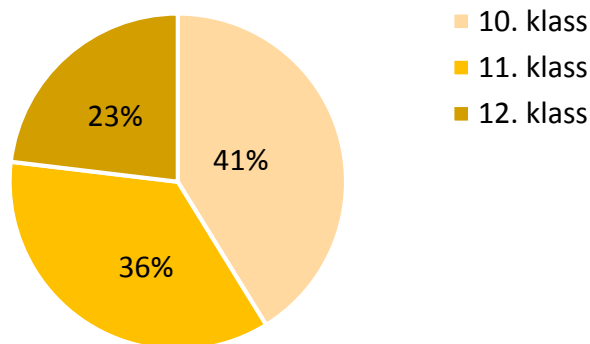
2014. aasta oktoobris võeti Eestis vastu kooseluseadus (40 poolt- ja 38 vastuhäälega), mis võimaldab kahel täisealisel inimesel oma kooselu ametlikult ja juriidiliselt registreerida. Seadus, mis jõustus 1. jaanuaril 2016. aastal, kehtib nii samast soost kui ka eri soost paaridele. 2011. aastal mainis õiguskantsler oma märgukirjas justiitsministrile, et põhiseadus nõuab kooseluseaduse vastuvõtmist, eelnõu esitati aga alles 2014. aasta aprillis. (Hääletustulemused 2014; Sihtasutuse Eesti Inimõiguste Keskuse internetilehekülge)

Kooseluseadus on põhjustanud palju poleemikat. Rahvastikuteadlane ja meditsiinidoktor Jaak Uibu avaldas meedias oma arvamust 2016. aasta jaanuaris väga intensiivselt ja leiab, et kooseluseaduse muudatus on ohuks Eesti rahvastikule, takistades riigi jätkusuutlikkust, sest homoseksuaalid ei ole suutelised ise järglasi saama (Uibu 2016). Kooseluseadus ei vähenda ühegi inimeste rühma õigusi – see tagab nii hetero- kui ka homoseksuaalidele õiguse perekonnaelule ja võimaldab reguleerida varasuhteid. Nagu peaministri büroo juhataja Liina Kersna oma 2014. aasta aramusloos kirjutas, on riigi kohus pakkuda kodanikele kaitset, sõltumata nende soost, usust, nahavärvist ja ka sellest, kellega nad voodit jagavad (Kersna 2014). Varasemalt puudus homoseksuaalsetel elukaaslastel näiteks õigus esitada ühist tuludeklaratsiooni või külastada teineteist haiglas, kui külastus oli lubatud vaid perekonnaliikmetele.

5. TEADLIKKUS HOMOSEKSLAALSUSEST JA SELLESSE SUHTUMINE

TARTU JAAN POSKA GÜMNAASIUMI ÕPILASTE SEAS

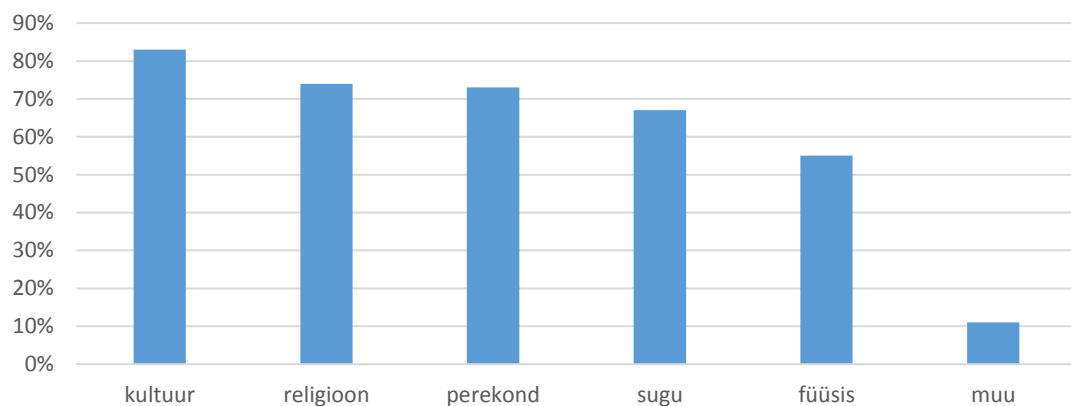
Ajavahemikus 19.01.2017–27.01.2017 viidi Tartu Jaan Poska gümnaasiumi õpilaste seas läbi anonüümne internetipõhine küsitlus. Kokku vastas küsimustele 494 õpilasest 255 õpilast, kellest 180 (70,6%) olid naissoost ja 75 (29,4%) meessoost. Kõige rohkem vastajaid oli 10. klassist, seejärel 11. klassist ja kõige vähem 12. klassist (joonis 1). Autor soovis saada ülevaadet küsitluse tulemuste erinevusest 10. klassi, 11. klassi ja 12. klassi õpilaste vahel – seetõttu oli küsimustik kättesaadav kõigile Tartu Jaan Poska gümnaasiumi õpilastele. Et vastused oleksid ausamad, tegi autor küsitluse anonüümseks.

Joonis 1. Õpilaste osalus klassiti

5.1. Õpilaste arvamused identiteeti kujundavatest teguritest

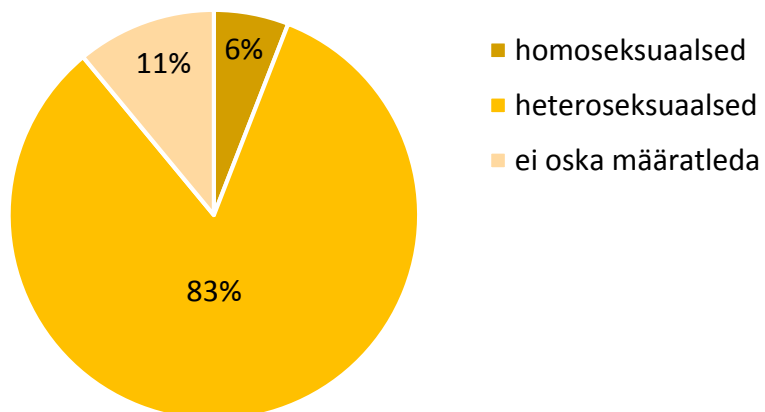
Küsitletavatel paluti valida peamised tegurid, mis nende hinnangul moodustavad inimese identiteedi ja mõjutavad selle arengut (joonis 2). Tähtsaimaks mõjuteguriks peetakse kultuuri, mille valis üle 80% vastanud õpilastest – see hõlmab kultuuriruumi, milles inimene sünnib ja kasvab, kultuurile vastavaid traditsioone, levivaid stereotüüpe jms. Religiooni osakaalu inimese identiteedi kujunemisel peab oluliseks ligikaudu 75% ja sellega üsna võrdväärselt peetakse oluliseks perekonda. 67% vastajatest peavad olulisteks stiimuliteks sugu ja 55% füüsi. Küsitluses on kajastatud vaid mõned tegurid paljudest. 28 küsitletavatest märkisid valikusse „muu“ eelkõige, et inimese identiteeti kujundab kõik inimest ümbritsev ja isiklikud kogemused.

Joonis 2. Millised tegurid moodustavad Sinu arvates inimese identiteedi? Joonisel on näidatud vastusevariandi valijate osakaal.

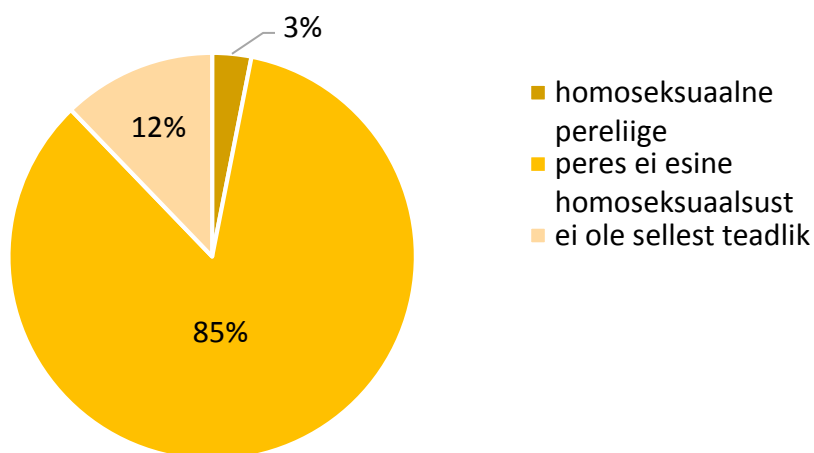
5.2. Õpilaste kokkupuuted homoseksuaalsusega

Esmalt analüüsin vastuseid küsimusele vastanute seksuaalse sättumuse kohta. 6% vastajatest tunnistavad, et on ise homoseksuaalsed (joonis 3). Pisut rohkem kui kümnendik õpilastest ei oska oma seksuaalsust määratleda. Võimalik, et nad on biseksuaalsed, aoseksuaalsed jms või alles avastavad enda seksuaalsust. Üle kolmveerandi vastanud noortest (joonis 3) tunnetavad ennast heteroseksuaalsena.

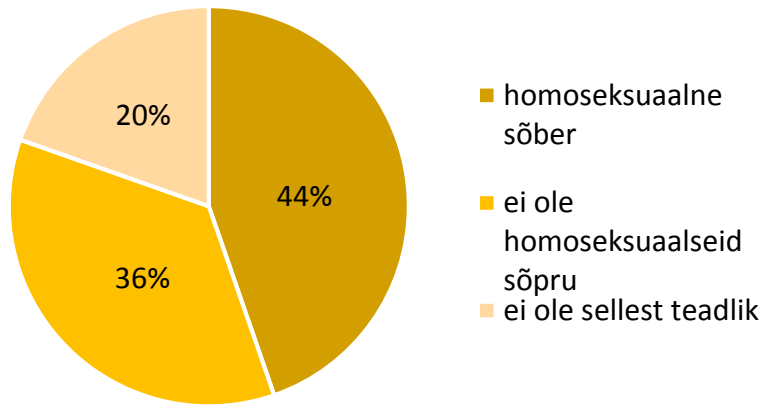
Joonis 3. Vastanute seksuaalne sättumus

Järgnevalt annan ülevaate tulemustest, mis kajastavad vastanute pereliikmete seksuaalset sättumust. Vastanutest kaheksal on homoseksuaalne pereliige. Kõigi oma pereliikmete seksuaalsest sättumusest ei ole informeeritud 31 õpilast. Tõenäoliselt on see põhjustatud sellest, et mõne pereliikme puhul kahtlustatakse homoseksuaalsust, kuid sellele puudub kinnitus. Peaaegu 85% noortest märkisid, et nende pereliikmete hulgas ei esine homoseksuaalsust. Saadud tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada, et vastused sõltuvad peresisestest hoiakutest, julgusest enda seksuaalsust avalikult kajastada, isikuomadustest jms. Näiteks on võimalik, et mõni pereliige, kes on homoseksuaal, ei julge seda perekonnale tunnistada, sest ülejäänud pereliikmed ei tolereeri homoseksuaalsust.

Joonis 4. Pereliikmete seksuaalne sättumus

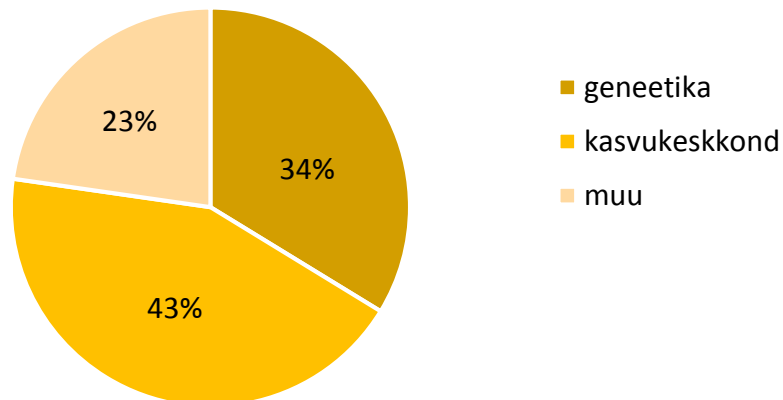
Teadlikkus vastanute sõprade seksuaalsest sättumusest annab konkreetsema seose vastanuid ümbritsevate inimeste ja tolereerivuse astme vahel. 91-l küsitluses osalenud õpilastest puudub homoseksuaalne sõber või sõbranna ja viiskümmend ei ole teadlikud enda sõprade seksuaalsest orientatsioonist, millest tingituna pole nad tõenäoliselt käsitletavat teemat enda jaoks lahti mõtestanud. Nii õrnas eas seksuaalsest orientatsioonist rääkimist ilmselt pigem välditakse. Peaaegu pooltel vastanud Tartu Jaan Poska gümnaasiumi õpilasel on mõni homoseksuaalne sõber (joonis 5). Kuna kooli kogukond on ühtne, võib olla tegemist samade inimestega, keda noored tunnevad. Seega võib järeldada, et paljudel vastanutel on üsna isiklik kokkupuude homoseksuaalidega. Ankeedi järgnevaid küsimusi analüüsid on näha, et isiklikul kokkupuutel on tõepoolest seos sallivusega. Väga paljud vastanutest on homoseksuaalide suhtes keskmisest tolereerivamad ja toetavamad, kui keegi nende sõpradest on gei.

Joonis 5. Sõprade seksuaalne sättumus

5.3. Õpilaste arvamused homoseksuaalsuse põhjustest

Kuigi homoseksuaalsuse väljakujunemisele puudub konkreetne ajend, soovis töö autor teada, kuidas põhjendavad Tartu Jaan Poska gümnaasiumi õpilased homoseksuaalsuse ilmnamist. Vastusevariantideks olid välja pakutud kasvukeskkonna mõju, geneetika ja valik „muu“. Autor eeldas, et valikusse „muu“ märgitakse eelkõige kahe mainitud vastusevariandi kooslust. See oletus vastas tõele, sest 58 vastanut pidasidki kahe teguri kooslust oluliseks homoseksuaalsuse põhjustajaks (joonis 6).

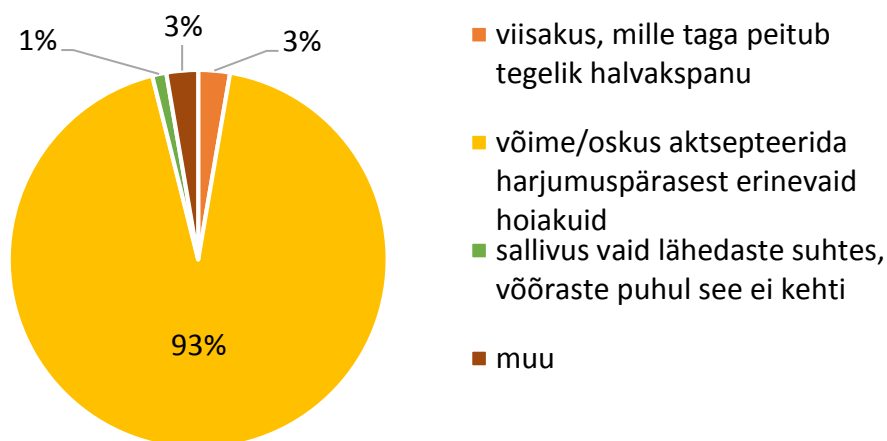

Joonis 6. Vastused küsimusele „Milline on Sinu meelest homoseksuaalsuse peamine põhjus?“

Enim pakutud homoseksuaalsuse põhjuseks (joonis 6) on kasvukeskkond, mille all mõeldakse perekonda, kultuuriruumi, ümbritseva meedia mõju jms. 34% küsitlusele vastanud õpilastest usub, et peamine homoseksuaalsuse stiimul on siiski geneetika, mida on väitnud ka teadlased – näiteks hormonaalsed häired loote arengus. 12. klassi õpilased pakkusid välja, et tegemist on vaimse fenomeniga ja alateadliku valikuga. Üks vastanutest mainis ühemunarakukaksikute teooriat.

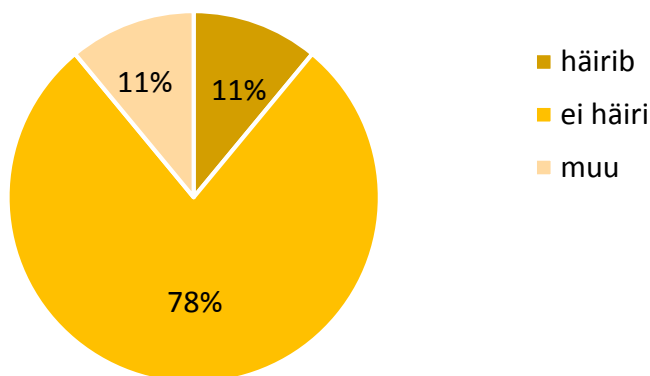
5.4. Õpilaste sallivus homoseksuaalide suhtes

Tolerantsus ehk sallivus või leplikkus on abstraktne mõiste, mis on iga inimese puhul erinevalt avalduv. Väga suur osa vastajatest (93%) tõlgendavad enda jaoks tolerantsust kui võimet/oskust aktsepteerida harjumuspärasest erinevaid hoiakuid. Seitse peab sallivust vaid viisakuseks, mille taga peitub tegelikult halvakspanu ja sama paljud peavad tolerantsust sallivuseks ainult lähedaste suhtes ja mitte võõraste. Valikule „muu“ vastasid kolm inimest, kes määratlevad tolerantsust kui humaansust kõigi isikute suhtes olenemata rassist, seksuaalsest orientatsioonist jms. (joonis 7)

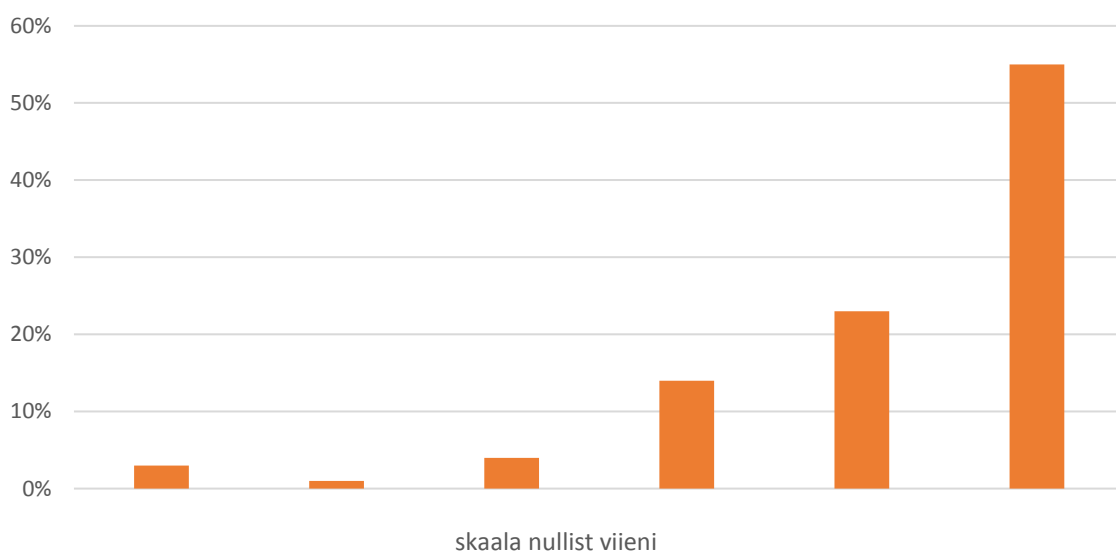
Joonis 7. Kuidas mõistavad vastanud tolerantsust (sallivust)

Kui vastanutelt uuriti, kuidas nad homoseksuaalsuse eksponeerimisse suhtuvad, selgus, et ligikaudu kolmveerand küsitletud õpilastest ei ole häiritud homoseksuaalsuse mistahes eksponeerimisest. 28 vastanutest tunneb end sellest häiritult ja ülejäänud leiavad, et homoseksuaalsuse eksponeerimine on teatud määral talutav, kuid geiparaadid jms valmistab neile siiski ebamugavustunnet. (joonis 8) Mõne vastanu arvates ei ole homoseksuaalsuse ega ka heteroseksuaalsuse eksponeerimine ja avalik amüseerimine meeldiv.

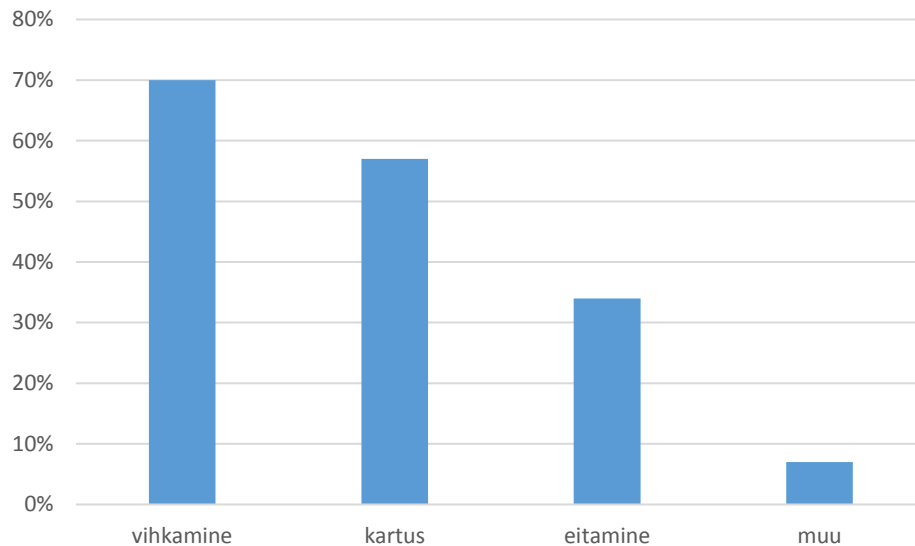
Joonis 8. Arvamus homoseksuaalsuse avalikust eksponeerimisest

On loomulik, et inimene otsib väljundit oma tunnete või emotsioonidele. Kõige lihtsam viis kontakti leidmiseks liigikaaslastega on füüsiline kokkupuude. See on vahetum ning selgemini väljendatav kui mõtted. Seetõttu on mõistetav, et inimene – sõltumata seksuaalsest suunitlusest – soovib enda suhet eksponeerida (käest kinni hoidmine, suudlemine jms), kuid tekib moraaliküsimus: millise piirini on see eetiline? Erilise kriitikaga suhtutakse seksuaalvähemuste eksponeerimisse. Koolikeskkonnas on võimalik märgata heteroseksuaalsete paaride füüsilist lähedust tunduvalt rohkem kui homoseksuaalsete paaride sarnast käitumist. Muidugi ei pruugi neid koolis üldse olla, aga tõenäoliselt kardaksid nad tagakiusamist või teiste halvustavat arvamust. Autori arvates ei peaks õppeasutus tegelikult olemagi koht, kus oma armuavaldusi sõltumata seksuaalsest sättumusest üleliia avalikult väljendada.

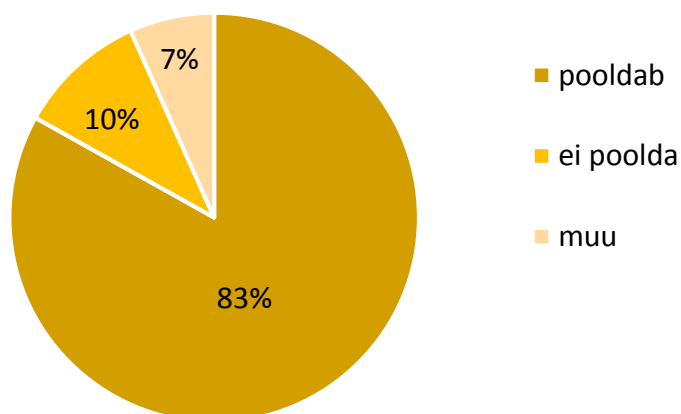
Joonis 9. Sallivus homoseksuaalide suhtes skaalal 0–5 (ei salli üldse – väga salliv)

Noortel paluti anda hinnang oma sallivuse tasemele skaalal nullist viieni (üldse ei salli – väga salliv). Peamiselt hinnati enda tolereerivust 5 punktiga (joonis 9). 4 punktiga hindas enda sallivust alla veerandi õpilastest, 3 punktiga peaaegu 15%, 2 punktiga väga väike osa, 1 punktiga 3 õpilast ning leidis ka vastanuid (8 õpilast), kes tunnevad, et ei salli homoseksuaale üldse.

Joonis 10. Kuidas mõistavad vastanud homofoobiat: See on homoseksuaalide...

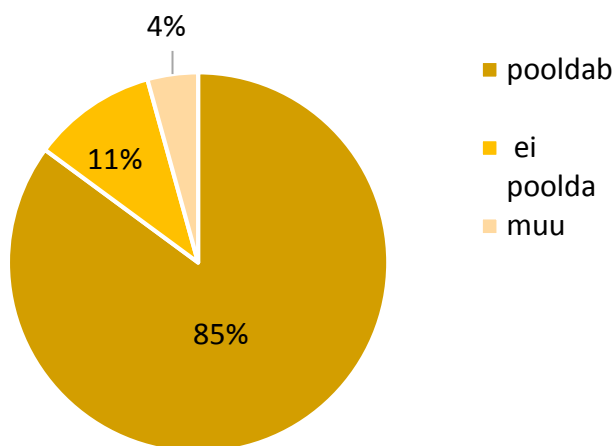
Homofobia on laialdane mõiste, mis võib olla tingitud väga erinevatest faktoritest ja millel on mitmeid väljundeid. Kõige levinumaks arusaamaks vastanute seas on, et homofobia kujutab endast homoseksuaalide vihkamist – vihkamisena tõlgendab seda umbes 70%. Kartuseks peab homofoobiat peaaegu 60% küsitluses osalenud õpilastest ja eitamiseks 34%. Ülejäänud 17 vastanutest leidsid, et homofobia on kõigi eelnevalt mainitud väljundite kombinatsioon või kellegi põlastamine usulistel ja kasvatuslikel alustel (joonis 10). Üldiselt ei stigmatiseerita koolikeskkonnas noorukeid, kelle seksuaalsus erineb tavapärasest, sest seksuaalsus kuulub isiklikku sfääri ning oma seksuaalseid sättemusi üldjuhul avalikult ei arutatagi.

Joonis 11. Vastanute seisukoht kooseluseaduse suhtes

Vastanutelt küsiti arvamust 1. jaanuaril 2016. aastal jõustunud kooseluseaduse kohta. Joonisega 11 illustreeritud küsimuse vastuseid kallutas fakt, et mitmed õpilased (7% hulgas)

ei ole kursis 2014. aastal vastu võetud kooseluseaduse sisuga ning ei oska seetõttu seisukohta võtta või on neutraalselt meelestatud, sest see ei puuduta neid isiklikult. 10% küsitletutest ei poolda kooseluseadust ning sarnastel põhjustel ei toeta mitmed vastanud samasooliste abielu seaduslikku registreerimist. Siinkohal peab uuesti märkima, et kooseluseadus ei ole otseselt suunatud samasoolistele, küll aga laiendab see ka nende õigusi (peatükk 4.2.). Rohkem kui kolmveerand vastanud õpilastest pooldab kooseluseadust.

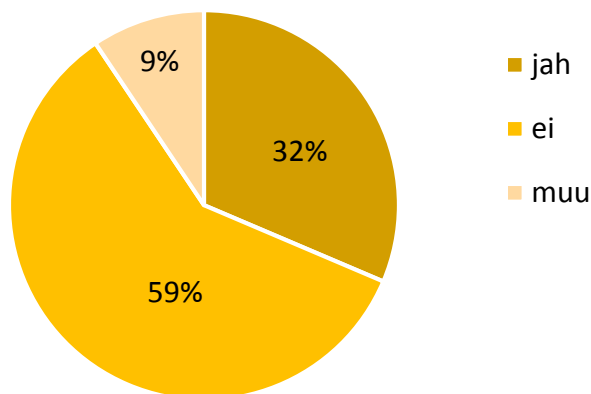
Joonis 12. Arvamus samasooliste abielu seaduslikust registreerimisest

Kuigi geiabelud on seadustatud 18 riigis üle maailma, puudub Eestis homoseksuaalidel tänaseni õigus oma abielu registreerida. Küsitletutest 11 märkisid peamiselt vastusevariandi „muu“ alla, et nad on erapooletul seisukohal. 11% vastanutest ei poolda samasooliste abielu seaduslikku registreerimist absoluutselt ja enam kui kolmveerand vastanutest leiavad, et samasoolistel peaks olema võimalus registreerida abielu seaduslikult (joonis 12). Vastanud, kes pooldavad kooseluseadust, peavad loomulikuks samasooliste abielu seaduslikku registreerimist. Arvatavasti lähtuvad nad sellest, et seaduslik registreerimine oleks kooseluseaduse täiendatud versioon ning seetõttu toetavad nad üldjoontes mõlemat.

5.5. Õpilaste teadlikkus homoseksuaalsusest

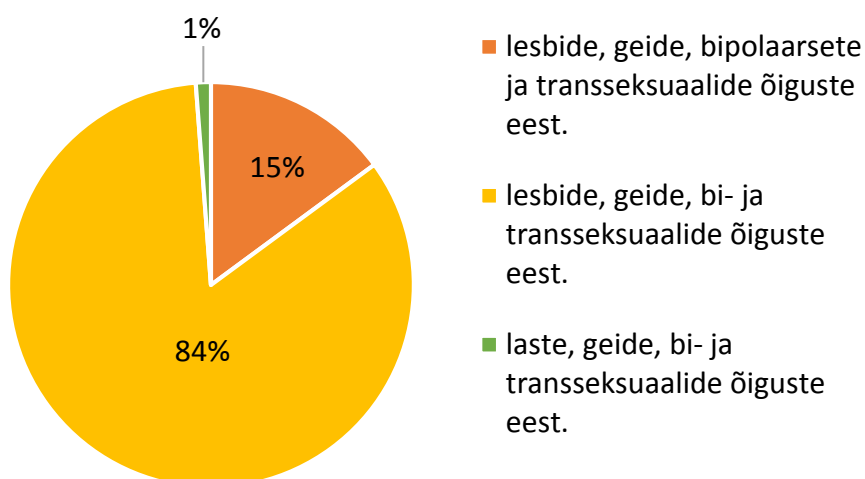
Inimestes tekitab küsimusi, kas ning millisel määral mõjutab vanemate seksuaalne sättumus laste seksuaalsuse arenemist. Küsitluses osalenud noortest üle poolte arvavad, et vanemate seksuaalsus ei mõjuta laste seksuaalsuse kujunemist. 31% küsitletutest usuvad, et homoseksuaalsete vanematega lastel on ka endal suurem kaldumus homoseksuaalsusele kui heteroseksuaalsete vanematega lastel. 9% vastajatest arvab, et vanemate seksuaalsus võib mõjutada, aga ei pruugi, sest nende meelest lähtutakse seksuaalsuse puhul eelkõige iseenda tunnetest (joonis 13). Uurimistöö teoreetilises osas ei ole otseselt käsitletud vanemate

seksuaalsuse mõju lastele, küll aga perekonnasiseste suhete tähtsust. Autorile on töö taustainfot lugedes jäänud mulje, et laste seksuaalsuse kujunemisel puudub konkreetne seos vanemate seksuaalse sättumusega. Võimalik, et samasooliste lastevanemate kasvatusmeetodid ei ole kuigi soostereotüüpsed ja sellel on teatud mõju.

Joonis 13. Vastajate arvamus homoseksuaalsete vanemate mõjust laste seksuaalsusele

Viimasena paluti õpilastel valida õige vastusevariant kolme väite hulgast, et saada kaudne ülevaade küsitluses osalenute teadlikkusest homoseksuaalide toimetuleku ja kokkuhoidvuse kohta ühiskonnas. Väidete läbi esitati vastanutele küsimus, kelle õiguste eest seisab LGBT kogukond.

Joonis 14. Teadlikkus LGBT lühendist

3 inimest vastasid, et LGBT kogukond kaitseb laste, geide, bi- ja transseksuaalide õigusi, ning 38, et LGBT seisab lesbide, geide, bipolaarsete ja transseksuaalide õiguste eest. Õigesti vastas 214 küsitletud õpilastest. Vastuseid võis mõjutada lisaks teadmatusele ka

tähelepanematus, sest väidete sõnastused on suhteliselt sarnaselt. LGBT kogukond on üsna vähetuntud – peamiselt seetõttu, et seda ei propageerita nii intensiivselt – ja paljud noored ei pruugigi sellest teadlikud olla.

KOKKUVÕTE

Uurimistöös analüüsiti Tartu Jaan Poska gümnaasiumi õpilaste teadlikkust homoseksuaalsusest, sellega kokkupuuteid ja sellesse suhtumist. Selgus, et paljudel vastanutel on kontakt homoseksuaalidega – näiteks on 45%-l küsitluses osalenud õpilastest mõni homoseksuaalne sõber või sõbranna – ja mitmed õpilased on ise homoseksuaalid, mis kindlasti mõjutab nende suhtumist.

Kuna homoseksuaalsuse võimalikud põhjused ei ole lõpuni tõestatud ja neile puudub konkreetne kinnitus, on ka küsitletute vastused kallutatud nende endi arusaamadest või tõekspidamistest. Peamiseks põhjuseks peetakse siiski kasvukeskkonda, mille tõid homoseksuaalsuse põhjenduseks 44% vastanutest. Geneetika mõjusse usuvad 34% küsitluses osalenud õpilastest. Nii mitmedki arvavad, et homoseksuaalsust võiks käsitleda fenomenina, millele puudub seletus ja mis baseerub eelkõige inimese subjektiivsetel tundmustel.

Küsitletavatel paluti anda hinnang oma sallivusele ja võtta seisukoht 2014. aastal Eestis vastu võetud kooseluseaduse osas, mis – nagu sissejuhatuses mainitud – põhjustas meedias palju poleemikat. Samuti analüüsiti vastanute arvamust samasooliste paaride seadusliku abielu registreerimise suhtes. Õpilased toetavad üsna võrdselt homoseksuaalide seaduslikku abielu registreerimist ja samasooliste paaride õigusi laiendavat kooseluseadust. Erinevus nendes seisukohtades on tõenäoliselt tingitud teadmatusest kooseluseaduse täpse sisu kohta. Siinkohal teeb autor ettepaneku arutleda selle üle pikemalt näiteks ühiskonnaõpetuse või inimeseõpetuse tundides, et laiendada õpilaste silmaringi ning viia neid kurssi päevakajaliste teemadega ühiskonnas.

Tööle tagasi vaadates võiks selgepiirilisemalt eristada identiteeti ja seksuaalset sättumust ning nende omavahelisi seoseid. Autori arvates võiks kool korraldada seminari, mida viivad läbi homoseksuaalsed inimesed, kes saavad anda adekvaatse ülevaate sellest, millised on erinevused või sarnasused homo- ja heteroseksuaalide eludes, et kummutada müüte ning avardada õpilaste teadmisi. Uurimistöö teematikat oleks võimalik edasi arendada, vaadeldes süvenenumalt näiteks homoseksuaalsuse mõju ühiskonnas (rahvastiku jätkusuutlikkus,

enesetappude intensiivistumine vms). Läbi saaks viia intervjuusid homoseksuaalidega ja läheneda teemale nende vaatenurgast.

KASUTATUD ALLIKAD

Brusil, Pirkko 2010. Seksuaalsus eri kultuurides. Tiiu Sulsenberg. Tõlkinud Laine Trapido. AS Medicina.

Davidjants jt = Davidjants, Brigitta, Agnes Alvela, Kätlin Kaldmaa, Andreas Kalkun, Maali Käbin, Reimo Mets, Maria Mölder, Raili Põldsaar, Rebeka Põldsam, Janika Saul, Helen Talalaev, Rain Uusen, Christian Veske, Maie Väli. Kapiuksed valla. Arutlusi homo-, bi- ja transseksuaalsusest. Avatud Eesti Fond ja MTÜ Eesti Gei Noored.

Eesti LGBT internetilehekülg. <http://www.lgbt.ee/>. Vaadatud: 25.09.2016.

EKKS = Eesti kirjakeele seletussõnaraamatu veebiversioon, 2009. Eesti Keele Instituut. <http://www.eki.ee/dict/ekss/>. Vaadatud: 25.09.2016.

Espenberg, Urmas 2011. Homoseksuaalsus eile ja täna. – Delfi. <http://www.delfi.ee/archive/urmas-espenberg-homoseksuaalsus-eile-ja-tana?id=61585886>. Vaadatud: 04.12.2016.

Gleitman jt = Gleitman, Henry, James Gross, Daniel Reisenberg 2014. Psühholoogia. Tõlkinud: Kalle Hein, Silver Hein, Epp Velbri, Marian Suitso, Kristjan Teder. Kirjastus Hermes.

2014. Häälustulemused – (09.10.2014.) 2014. aasta kooseluseadus. <https://www.riigikogu.ee/tegevus/tooulevaade/haaletused/haaletustulemused-kohalolekukontroll/a85129ed-4873-4b9d-ac37-4788b6587fa0/>. Vaadatud: 04.12.2016.

2015. Iiri referendumil võitsid samasooliste abielu seadustumise pooldajad – Pealinn. <http://www.pealinn.ee/valisuudised/iiri-referendumil-voitsid-samasooliste-abielu-seadustamise-pooldajad-n144911>. Vaadatud: 15.01.2017.

Rapoort, Esther 2009. Journal of Bisexuality – Bisexuality in Psychoanalytic Theory: Interpreting the Resistance. <https://radicalbi.files.wordpress.com/2012/12/bisexuality-in-psychoanalytic-theory.pdf>. Vaadatud: 26.09.2016.

- Kersna, Liina 2014. Inimesel on vabadus vihata, riigil mitte. – Postimees.
<http://arvamus.postimees.ee/2832809/liina-kersna-inimesel-on-vabadus-vihata-riigil-mitte>.
Vaadatud: 28.09.2016.
- Kon, Igor 1987. Interdistsiplinaarne seksuoloogia. Tallinn: Valgus.
- Kon, Igor 2004. Kuuvalgus koidikul – omasoo armastuse palged ja maskid. Kirjastus Ilo.
- Kotter jt = Kotter, Lilian, Aare Raudsepp. Homoseksuaalsus – juhend õpetajatele ja noortenõustajatele. <http://raulpage.org/koolitus/homoseksuaalsus.pdf>. ÜRO Rahvastikufond.
Vaadatud: 22.09.2016.
- Kõiv, Mait 2006. Inimene, ühiskond, kultuur – I osa: Vanaaeg. Gümnaasiumi ajalooõpik. AS BIT.
- Moltšanov, Marina 2013. Eesti geide identiteedi kujunemine heteronormatiivsuse taustal. – Magistritöö. http://www.hmsx.info/failid/marina-moltsanov_mt.pdf. Vaadatud: 25.09.2016.
- Nõgel, Ivika 1991. How Homosexuality is Regarded among Students in Current Estonia. – Sexual Minorities And Society: the Changing Attitudes toward Homosexuality in the 20th Century Europe – papers presented to the international conference in Tallinn May 1990. Eesti TA Ajaloo Instituut.
2007. Samasooliste kooselu reguleerivast seadusandlusest maailmas – Eesti Päevaleht. <http://epl.delfi.ee/news/arvamus/samasooliste-kooselu-reguleerivast-seadusandlusest-maailmas?id=51093939>. Vaadatud: 01.03.2017.
- Sihtasutuse Eesti Inimõiguste Keskuse internetilehekülg. <https://humanrights.ee/vordne-kohtlemine-2/kooseluseadus/kooseluseadus-kusimused-ja-vastused-2/>. Vaadatud: 04.12.2016.
- The Trevor Project – Facts About Suicide. <http://www.thetrevorproject.org/pages/facts-about-suicide>. Vaadatud: 26.09.2016.
2015. Three Essays on the Theory of Sexuality, 1905 by Freud. <http://www.sigmundfreud.net/three-essays-on-the-theory-of-sexuality.jsp>. Vaadatud: 26.09.2016.
- Uibu, Jaak 2016. Kooseluseaduse mõjust rahvastikule. – Estonian World Review. <http://www.eesti.ca/jaak-uibu-kooseluseaduse-mojust-rahvastikule/article46807>. Vaadatud: 28.09.2016.